

ШВЕДСЬКА МІГРАЦІЙНА ПОЛІТИКА: ВИСНОВКИ ДЛЯ УКРАЇНИ

Малиха М.І.

Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки

Досліджено основні засади міграційної політики Швеції у межах європейського інтеграційного простору. Проаналізовано її позитивні та негативні аспекти. Обґрунтовано актуальність дослідження зарубіжного досвіду міграційної політики в умовах сучасного державотворення в Україні.

Ключові слова: міграційна політика, «державна добробуту», імміграція, соціальне забезпечення, біженець, трудові ресурси.

Постановка наукової проблеми та її значення. Інтенсифікація всесвітніх суспільних зв'язків, які охоплюють найвіддаленіші куточки земної кулі і події, що трапляються в одному місці, впливаючи на ситуацію в іншому – це те, з чим доводиться стикатися кожного дня сучасному світові. В умовах динамічного розвитку наук, технологій та постійного інформаційного руху, закономірним є природний вияв мобільності людини, яка проявляється у явищі міграції, що стало феноменом ХХ-ХХІ ст.

Україна, яка прагне зайняти гідне місце в межах європейського інтеграційного простору, все ще немає відповідного міграційного законодавства та адекватної політики, яка б могла реагувати на виклики сучасних міграційних проблем. Досвід зарубіжних держав, зокрема Швеції з її найбільш ліберальною міграційною політикою і щедрою системою соцзабезпечення, яка виступає як оазис благополуччя і відкритості для іноземців, є важливим для вибору власної оптимальної моделі міграційної політики.

Аналіз останніх досліджень. Міграційні процеси характеризують будь-яке суспільство і в будь-яку епоху. Ефективна міграційна політика знаходиться в центрі уваги як вітчизняних вчених, таких як О. Малиновська [5], так і зарубіжних – І. Цапенко [7], В. Антропов [1], Р. Таран [10]. Для повного аналізу проблеми використовувалися статистичні дані, які відображені на офіційному веб-сайті *The Migrant Integration Policy Index* [11].

Мета статті полягає в аналізі міграційної політики Швеції останніх років та виокремленні її позитивних та негативних ознак.

Витивад основного матеріалу. Інтенсифікація міжнародних міграцій, що є наслідком і, водночас, рушійною силою глобалізації, повною мірою спостерігається на Європейському континенті. Із 232 млн. земель або 3 відсотки світового населення, які проживають не в тих країнах, де народилися, тобто є мігрантами, більшість перебуває в Європі 72,4 млн. Їхня чисельність постійно зростає (2010 р. – 69,2 млн.). Населення континенту урізноманітнюється і за цим показником стає подібним до населення традиційних іммігрантських країн, таких як США, Канада, Австралія [5, с. 3].

Королівство Швеція є однією з найрозвинутіших країн Європи, яка вдало поєднує традиції монархічної форми правління з практикою сучасної конституційної демократії. До специфічних чинників, властивих саме Швеції, потрібно віднести незмінний зовнішньополітичний нейтралітет з 1814 р., неучасть в обох світових війнах, рекордне за тривалістю перебування у влади Соціал-демократичної робочої партії, історичні традиції мирних способів переходу до нових формацій, зокрема від феодалізму до капіталізму, тривалі сприятливі і стабільні умови розвитку економіки, домінування реформізму в робочому русі, пошук компромісів на основі обліку інтересів різних сторін [2, с. 84].

Швецію називають «державою добробуту» переважно через щедрі систему соціального забезпечення та широкий спектр соціальних допомог. Це стало причиною привабливості держави для мігрантів, що складають великий відсоток населення держави.

У 2011 р. Швеція перевершила за рівнем інтеграції інші країни Євросоюзу, Сполучені Штати, а також Канаду. Такі дані показало дослідження, опубліковане британським консульством у Швеції та агентством з міграційної політики. Згідно з рейтингом, складеним на основі 148 різних чинників (*The Migrant Integration Policy Index (MIPEX)* [11]), шведська інтеграційна політика пропонує найвищі і сприятливі умови мігрантам для участі в житті суспільства, зокрема при працевлаштуванні.

Підкреслено й інші важливі переваги Швеції: наявність законів, які допомагають возз'єднанню сімей та боротьбі з дискримінацією, а також чимало корисних законів, що стосуються житла, освіти, участі в політичному житті та громадянства іммігрантів [8].

Причиною лояльності шведського уряду до мігрантів є впершу чергу нестача трудових ресурсів. Наслідком цього в 1960-х рр. стало збільшення динаміки міграційних процесів. Порівняно з іншими країнами Швеція знаходиться в числі лідерів за кількістю іммігрантів.

Незважаючи на це, міграція залишається політично суперечливим явищем. З одного боку, можна відзначити наявність позитивних аспектів міграційних процесів, таких як залучення в країну високоосвічених мігрантів, що значно підвищує продуктивність і конкурентоспроможність країни. З іншого боку, деякі політичні сили побоюються, що мігранти займуть привабливі для місцевих жителів робочі місця, або будуть сприяти збільшенню витрат держави на соціальні виплати та потреби [1, с. 80]. Проблема поповнення трудових ресурсів вирішується за допомогою великого потоку іммігрантів, що поступово перетворює однорідну шведську націю в багатокультурну країну.

Рішення шведських урядів останніх років стосовно проблем міграції є тенденційними на території усього Європейського Союзу, адже на сьогодні основними факторами формування міграційної політики ЄС, крім міграційного тиску із-зовні, є демографічна ситуація, що склалася в більшості європейських країн, та потреби ринку праці. У короткотерміновій перспективі певну роль відіграли також реалії фінансово-економічної кризи, наслідки якої досить болючі, особливо для деяких членів ЄС. На внутрішню європейську мобільність вплинуло розширення складу Євросоюзу останнього десятиліття, в основному за рахунок країн, які за рівнем життя та заробітків суттєво поступалися «старим» членам ЄС [5, с. 4].

У період з 2000 по 2010 рр. інтенсивність міграційного приросту в Швеції стійко зростала, хоча і раніше була досить високою і в окремі роки ста-

новила понад 5 іммігрантів на тисячу жителів, що є досить високим показником. Якщо до середини 1970-х рр. вона брала в основному трудових мігрантів з Європи і інтенсивність потоку відповідає потребам ринку праці, то після 1975 р. ця група стала зменшуватися на тлі масового припливу біженців і переселенців, які прибувають за статтею возз'єднання з родиною. Остання категорія залишається найбільшим каналом міграції до Швеції і по сьогоднішній день [9].

Як відзначають експерти, для стабільного функціонування соціальної держави потрібно, щоб більш 80 відсотків дорослого працездатного населення становили робочу силу. Однак серед мігрантів такий відсоток значно нижчий. У Швеції працевлаштовані тільки 51 відсоток мігрантів, тоді як 84 відсотки корінних шведів мають роботу. Велику ймовірність знайти роботу мають іммігранти лікарі, інженери, техніки. Набагато складніше доведеться юристам, поліцейським або економістам. Загалом серед шведських іммігрантів рівень безробіття практично в два рази вище, ніж серед корінних шведів [9]. Все це призводить до напруженості у суспільстві, яке позиціонує себе як країна рівних можливостей, але на практиці демонструє недостатність забезпечити їх реалізацію.

Масова імміграція змінила обличчя країни і породила безліч соціальних проблем. У промислових районах великих міст чітко проявляється сегрегація населення. Серед шведів досить поширені обґрунтовані або вигадані упередження про спосіб життя приїжджих з далеких країн. Сегрегація негативна і для іммігрантів, які опиняються ізольованими у своїх національних громадах та не мають достатніх можливостей для знайомства зі шведським способом життя, культурою, законами, мовою. Все це створює ґрунт для націоналізму і ксенофобії і з боку іммігрантів, і з боку корінного населення.

Посилення інтенсивності міжнародних територіальних переміщень визначило необхідність реалізації заходів щодо їх регулювання. Уряд Швеції переслідує такі цілі при проведенні міграційної політики: підтримка регульованої міграції; захист прав біженців; гарантія дотримання гуманітарних прав об'єктів.

Міграційна політика країни охоплює наступні напрямки:

- політику щодо біженців;
- імміграційну політику;
- політику інтеграції;
- політику повернення (реінтеграція).

Питання міграції в Швеції традиційно координує Міністерство закордонних справ, в чиему підпорядкуванні знаходиться Міграційний департамент – центральний уряд, діяльність якого пов'язана з практичною реалізацією міграційної політики, яка визначається Парламентом країни [3, с. 264].

На сьогоднішній день політика шведської держави щодо «нових шведів» базується на трьох основних принципах:

- рівність в правах і обов'язках між іммігрантами та корінними жителями;
- свобода культурного вибору (тобто сам іммігрант вирішує, якою мірою «ставати шведом», а в якій – зберігати свої національні традиції);
- співпраця між шведами та іммігрантами, взаємна терпимість і повага [7, с. 234].

Важливим органом контролю і регулювання міграційних процесів є Міграційний департамент, який в ході реалізації свої функції співпрацює з іншими структурами, а саме:

- консульствами і посольствами Швеції за кордоном, які залучені в процес розгляду заяв на

отримання в'їзних віз та дозволів на роботу та перебування;

- поліцією, що відповідає за прикордонний контроль і депортацію;

- Радою з розгляду апеляцій іноземців, функціями якої є перегляд рішень Міграційного департаменту (оскаржені можуть бути рішення про надання дозволу на перебування і громадянство, але не випадки відмови у в'їзних візах);

- Департаментом інтеграції, уповноваженим сприяти інтеграції іноземців;

- громадськими організаціями, що надають допомогу біженцям [3, с. 266].

Минулий 2013 рік став свого роду переломним для Швеції в питаннях міграційної лояльності. Масові заворушення, що мали місце в столиці держави, занепокоїли владу Швеції, яка розпочала термінове обговорення проблем інтеграції мігрантів, що склали 15 відсотків населення, сконцентрованого у бідних кварталах великих міст країни. Тільки за минулий рік ця держава надала придулок 44 тисячам втікачів із Афганістану, Сомалі, Сирії та інших країн [4]. Безумовно, соціальній державі, якою намагається бути Швеція, вкрай важко справлятися з таким потоком приїжджих. Тим більше, слід враховувати, що більшість іммігрантів живуть на соціальній допомозі, ніде при цьому не працюючи. Однак шведський уряд продовжує відстоювати імідж держави вільних можливостей для всіх, наполегливо захищаючи існуючу імміграційну політику.

Варто зазначити, що попри ряд проблем, які є наслідками ліберальної міграційної політики Швеції, все ж державі вдається забезпечувати високий рівень життя населення, його соціального захисту.

Об'єктивна необхідність залучення трудових ресурсів в шведську економіку зумовлює відповідну міграційну політику. Проаналізовані нами кроки уряду Швеції в питаннях контролю міграційних потоків демонструють сучасні методи політико-правового регулювання вищезазначених процесів, досвід яких є корисним для України. Наприклад, закон, що дає право дітям незаконних мігрантів навчатися в школах нарівні з рештою дітей – таке рішення не лише працює на перспективу, даючи освіту дітям-негромадянам країни, але допомагає контролювати кількість незаконних мігрантів, адже умовою такого навчання є саме реєстрація батьків [6].

Все ж Швецію не оминула загальноєвропейська тенденція посилення впливу ультраправих партій на зростаючу соціальну та економічну напруженість, етнічні та релігійні конфлікти. Популярність партії «Демократи Швеції» значно зросла, що свідчить про невдоволеність населення активним припливом іммігрантів до країни, їх віддаленістю від цінностей європейської культури та небажанням інтегруватися [10, с. 14].

У Швеції серйозність проблеми інтеграції мігрантів не завжди адекватно сприймається населенням. Зокрема, багато іммігрантів, особливо з мусульманських країн, після переїзду до Швеції часто живуть окремими комунами і не хочуть інтегруватися в нове середовище, хоча політика зайнятості та освітня докладають чимало зусиль для їх інтеграції у шведський соціум. Їх замкнутість і закритість часом викликають агресію і невдоволення з боку місцевих жителів, а сутички між ними часом доходять до екстремізму [4].

Висновки. Досвід міграційної політики Швеції є унікальним і не може бути легко інтегрованим чи безпосередньо використаним в Україні. Проте він є прикладом досягнення суспільного консенсусу навколо чітко визначених пріоритетів і цілей, наполегливості в їх реалізації, послідовності перетворень, забезпечення політичної стабільності і суспільної

солідарності – власне, тих суспільно-політичних факторів, яких сьогодні гостро бракує Україні.

Таким чином, використання практики шведської міграційної політики, врахування позитивних та негативних аспектів корисне для України, оскільки нашій державі варто адекватно відповідати викликам сучасних міграційних проблем. Особливу увагу вітчизняному політикуму варто

звернути на політико-правове регулювання трудових міграційних ресурсів, освітні норми здобуття середньої та вищої освіти, соціальний захист та ін. Україні, яка обрала вектор європейської інтеграції, варто враховувати досвід зарубіжної міграційної політики, зокрема Швеції, особливо в умовах складної економіко-політичної ситуації, в якій наразі перебуває наша держава.

Список літератури:

1. Антропов В.В. Шведский опыт социального обеспечения / В. В. Антропов // Современная Европа. – М., 2007. – С. 78-86.
2. Антюшина Н. М. Скандинавський варіант соціальної держави / Н. М. Антюшина // Соціальна держава: концепція і суть. – ДІС РАН № 138. – М.: ВОГНІ, 2004. – С. 81-88.
3. Денисенко М. Б., Хараева О. А., Чудиновских О. С. Иммиграционная политика в Российской Федерации и странах Запада / М. Б. Денисенко, О. А. Хараева, О. С. Чудиновских – М., 2003 – 283 с.
4. Среміца В. Іммігрантські бунти тривають у Швеції Радіо Свобода / В. Среміца – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.radiosvoboda.org/content/article/24996471.html>
5. Малиновська О. А. Міграційна політика Європейського союзу: виклики та уроки для України / О. А. Малиновська. – К. : НІСД, 2014. – 48 с.
6. Незванный гость лучше нелегального мигранта [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.pravda.ru/world/europe/european/28-06-2013/1163228-shvetsiya-0/>
7. Цапенко И.П. Управление иммиграцией: опыт развитых стран. / И. П. Цапенко // Институт мировой экономики и международных отношений РАН. – Academia, 2009. – 384 с.
8. Швеція стала найкращою країною для мігрантів [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zaxid.net/news/showNews.do?shvetsiya_stala_naykrashhoju_krayinoyu_dlya_migrantiv&objectId=1124277
9. Швеция может перестать быть оазисом для мигрантов. Finance.ua [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://news.finance.ua/ru/-/2/0/all/2013/03/06/297895>
10. Taran P. and all. Economic migration, social cohesion and development: towards an integrated approach // Council of Europe Publishing. – 2009. – P. 83.
11. The Migrant Integration Policy Index (MIPEX) [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.mipex.eu/about>

Малыха М.И.

Восточноевропейский национальный университет имени Леси Украинки

ШВЕДСКАЯ МИГРАЦИОННАЯ ПОЛИТИКА: ВОВОДЫ ДЛЯ УКРАИНЫ

Аннотация

Исследованы основные принципы миграционной политики Швеции в рамках европейского интеграционного пространства. Проанализированы ее позитивные и негативные аспекты. Обоснована актуальность исследования зарубежного опыта миграционной политики в условиях современной Украине.

Ключевые слова: миграционная политика, «государство благосостояния», иммиграция, социальное обеспечение, беженец, трудовые ресурсы.

Malykha M.

Lesya Ukrainka Eastern European National University

MIGRATION POLICY OF SWEDEN: OUTCOMES FOR UKRAINE

Summary

The given article shows the basic principles of migration policy in Sweden within the European integration space. The author focused on positive and negative aspects of migration policy in Sweden. The major task of this study is to show that improvement of migration policy in Ukraine should include the foreign experience of migration policy.

Keywords: migration policy, "welfare state", immigration, social security, refugee, human resources.